

หนังสืออ่านเพิ่มเติม

วิชา กลุ่มชาติพันธุ์ในอรัญประเทศ

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

เล่มที่ ๓

เขมรโบราณอรัญประเทศ

ศิริกมล สายสร้อย
โรงเรียนอรัญประเทศ

หนังสืออ่านเพิ่มเติม
วิชา กลุ่มชาติพันธุ์ในรัฐประเทศ
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

เล่มที่ ๓

เรื่อง

“ เขมรในรัฐประเทศ ”

นางศิริกมล สายสร้อย
ครูชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนรัฐประเทศ
อำเภอรัฐประเทศ จังหวัดสระแก้ว

รตข.01

ทะเบียนข้อมูลเลขที่ ว. 9655

หนังสือรับรองการแจ้งข้อมูล

ลิขสิทธิ์

ออกให้เพื่อแสดงว่า

นางศิริกมล สายสร้อย

ได้แจ้งข้อมูลลิขสิทธิ์ ประเภทงาน วรรณกรรม

ลักษณะงาน หนังสือ

ชื่อผลงาน หนังสืออ่านเพิ่มเติม วิชา กลุ่มชาติพันธุ์ในรัฐประเทศ เล่มที่ 3

(เขมรในรัฐประเทศ)

ไว้กับกรมทรัพย์สินทางปัญญา

ตามคำขอแจ้งขอมูลลิขสิทธิ์ เลขที่ 184588

เมื่อวันที่ 22 เดือน เมษายน พ.ศ. 2551

ให้ไว้ ณ วันที่ 28 เดือน เมษายน พ.ศ. 2551

ลงชื่อ.....

(นายสุรภูมิ ตีระนันท์)

นักวิชาการพาณิชย์ 7ว

ปฏิบัติราชการแทนผู้อำนวยการสำนักลิขสิทธิ์

หมายเหตุ

การเปลี่ยนแปลงรายการข้างต้น ให้ดูด้านหลัง

ชาวเขมร

ในรัฐประเทศ

“ เมื่อประเทศไทยจำเป็นต้องยกมณฑลบูรพาให้แก่ฝรั่งเศส
ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขุนนางไทย
ที่ทำหน้าที่เป็นผู้สำเร็จราชการปกครองมณฑลบูรพา คือ
เจ้าพระยาอภัยภูเบศร (ชุ่ม อภัยวงศ์) ได้รวบรวมสัมภาระ
และบริวารชาวเขมรอพยพติดตามเข้ามาอยู่ในประเทศไทย
ในราวปี พ.ศ. ๒๔๔๕ ทำให้มีชาวเขมรเข้ามาตั้งถิ่นฐาน
อยู่ในรัฐประเทศตั้งแต่นั้นมา ”

ประวัติการอพยพของชาวเขมรในรัฐประเทศ

ร่องรอยของชุมชนชาวเขมรในรัฐประเทศปรากฏอยู่ในอดีตคือปราสาทเขาน้อยสีชมพู ซึ่งพบจารึกอักษรปัลลวะเก่าแก่ที่สุด เท่าที่พบในประเทศไทยในปัจจุบัน และจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในยุคกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ได้ยกทัพไปตีเขมร เช่นเดียวกับ สมัยกรุงธนบุรี เจ้าพระยาจักรียกทัพไปตีเขมรในปี พ.ศ. ๒๑๒๔ แสดงว่าในพื้นที่ของอำเภอ

รัฐประเทศในอดีตเป็นเส้นทางผ่านของกองทัพสมเด็จพระนเรศวรมหาราชและเจ้าพระยาจักรี

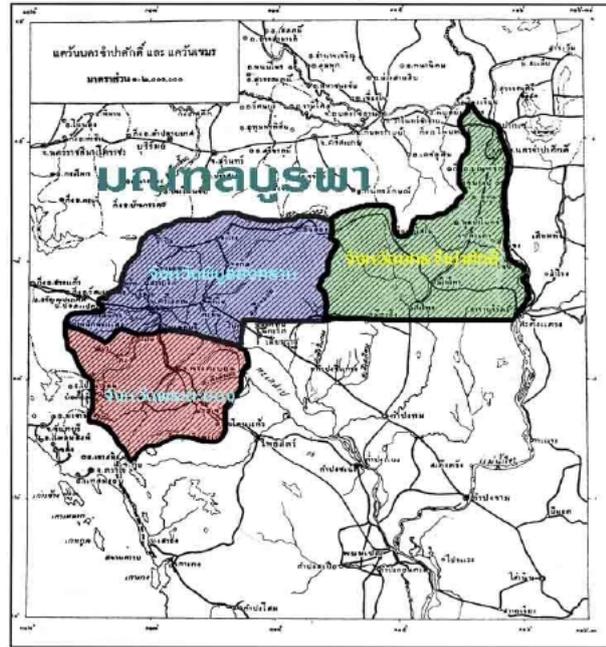
อนุสาวรีย์เจ้าพระยาราชสุภาวดี
(สิงห์ สิงหเสนี)

ในประเทศไทยได้ปกครองเขมรเรื่อยมา จนถึงสมัยรัชกาลที่ ๓ จากหลักฐานจากหนังสือประชุมพงศาวดารกล่าวไว้ว่า

“เมื่อครั้งเกิดกบฏเจ้าอนุวงศ์ เวียงจันทน์ รัชสมัยของรัชกาลที่ ๓ (พ.ศ. ๒๓๖๘ - ๒๓๗๕) พระองค์ได้รับสั่งให้กรมหมื่นสุรินทรรักษ์เป็นจอมทัพ ตั้งประชุมพลที่ปราจีนบุรี จัดกระบวนทัพให้เจ้าพระยาราชสุภาวดี (สิงห์ สิงหเสนี) คุมพลเป็นกองทัพหน้า ๑ ให้พระยาคลัง (ดิศ บุนนาค) คุมพลเป็นกองทัพหน้า ๒ กรมหมื่นพิทักษ์เทเวศร์ เป็นปีกขวา กองเขมรเป็นกองอิสระ และให้พระยาราชนิกุล พระยารามคำแหง พระยาอินทราธิบดีสีหราชเมืองพระยาจันทบุรี คุมไปตีเมืองนครจำปาศักดิ์ อีกกองหนึ่ง ”
ทำให้น่าเชื่อถือได้ว่า การเดินทัพของกองทัพไทยในสมัยนั้นเดินทางผ่านเมืองปราจีนบุรี เมืองประจันตคาม เมืองวัฒนานคร และเมืองรัฐประเทศ

จนกระทั่งตอนปลายสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๔) เกิดกรณีพิพาทระหว่างประเทศไทยกับประเทศฝรั่งเศส เป็นผลให้เขมรต้องตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส ประเทศไทยจึงได้ปกครองมณฑลบูรพา (เสียมราฐ พระตะบอง ศรีโสภณ)เท่านั้น ต่อมาภายหลังเกิดสงครามบูรพาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๕) ทำให้ประเทศไทยต้องสูญเสียเสียมราฐ พระตะบอง มงคลบุรี เป็นผลให้ขุนนางไทยที่เป็นผู้สำเร็จราชการปกครองเขมรในขณะนั้น คือ เจ้าพระยาอภัยภูเบศร (ชุ่ม อภัยวงศ์) ได้รวบรวมสัมภาระ รวมทั้งบริวารที่เป็นชาวเขมรอพยพกลับประเทศไทย

ในราว พ.ศ. ๒๔๔๕ เดินทางอพยพ ผ่านเส้นทางบ้านทัพเสด็จ ตาพระยา อนุรักษ์ประเทศเข้าสู่เมืองปราจีนบุรี ชาวเขมรที่อพยพตามเจ้าพระยา - อนุรักษ์เบศร ได้ตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่ ตามทางที่อพยพ เช่น ที่อำเภอตาพระยา มีชาวเขมรตั้งถิ่นฐานอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น ที่บ้านละลมติม (กิ่งอำเภอโคกสูง) บ้านคูน บ้านหนองบัวใต้ (อนุรักษ์ประเทศ) เจ้าพระยาอนุรักษ์เบศร ได้นำบรรดา ช่างฝีมือชาวเขมร มาช่วยสร้าง คลุหาสน์ของท่านที่ปราจีนบุรี

ดินแดนมณฑลบูรพา

ที่มารูปภาพ www.bcoms.net/.../images/bcoms2008624202359.jpg

ณ วันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๕๐

อนุสรณ์เจ้าพระยาอนุรักษ์เบศร จังหวัดปราจีนบุรี

เชื้อสายเขมรแต่สัญชาติไทยในอำเภออนุรักษ์ประเทศ ตั้งถิ่นฐานส่วนใหญ่ที่หมู่บ้านหนองบัวใต้ ตำบลหันทราย และบ้านคูน ตำบลบ้านด่าน จนเมื่อเกิดโรคห่า (อหิวาตกโรค) ชาวบ้านบางส่วน ได้อพยพไปอยู่ที่บ้านเหล่าคลองกลางส่วนหนึ่ง

กลุ่มชาติพันธุ์เขมรในอนุรักษ์ประเทศที่ยังคงมีวัฒนธรรม ประเพณีตามแบบเขมรไว้ได้ ใน ปัจจุบัน คือ ชาวเขมรที่บ้านคูน ตำบลบ้านด่าน ดังนั้นจึงใช้กรณีศึกษากลุ่มชาวเขมรบ้านคูน ซึ่งเป็น ชาวเขมรในอำเภออนุรักษ์ประเทศ

ในปัจจุบันคือ โรงพยาบาล เจ้าพระยาอนุรักษ์เบศร และมีชาวเขมร ส่วนหนึ่งอาศัยอยู่ใกล้คลุหาสน์ดังกล่าว คือ ที่หมู่บ้านคลองวัวในจังหวัด ปราจีนบุรี และช่างบางคนก็เดินทางกลับ จากปราจีนบุรีมาอยู่ที่อนุรักษ์ประเทศ และตาพระยา เนื่องจากมีญาติพี่น้อง อาศัยอยู่ในอำเภออนุรักษ์ประเทศและ อำเภอตาพระยาในปัจจุบันกลุ่มชน ที่มี

ความเป็นมาของชาวเขมรบ้านคูน

ชาวบ้านหมู่บ้านคูนมีเชื้อสายเขมร ซึ่งอพยพมาคราวที่ เจ้าพระยาอภัยภูเบศร เดินทางกลับเข้าสู่ประเทศไทยจากพระตะบอง มาทางตาพระยา บ้านหนองบัวได้ บ้านคูน

เจ้าพระยาอภัยภูเบศร(ชุ่ม อภัยวงศ์)

จนกระทั่งถึงปราจีนบุรี ระหว่างทางนั้นหากชาวบ้านเห็นว่าชัยภูมิตรงที่ใดเหมาะสม แก่การตั้งที่อยู่อาศัย ก็จะหยุดลงหลักปักฐานสร้างครอบครัว เช่นเดียวกับบรรพบุรุษของชาวบ้านคูน จำนวน ๑๓ ครอบครัว เดินทางมาถึงป่าละเมาะแห่งหนึ่งซึ่งมีตัวคูนอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก โดยสังเกตดูจากกองขี้คูนและคิดว่าน่าจะเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ จึงได้ปักหลักฐานสร้างครอบครัวแถบบริเวณ โคนขี้คูน และเรียกพื้นที่บริเวณนี้ว่า “บ้าน โคนขี้คูน ” ตามลักษณะที่พบเห็น ส่วนชาวบ้านที่เหลือก็เดินทางติดตาม เจ้าพระยาอภัยภูเบศรต่อไปถึงปราจีนบุรี

หลังจากที่ชาวบ้านเลือกที่จะอาศัยอยู่ที่บ้าน โคนขี้คูนแล้ว ได้แต่งตั้งหัวหน้าหมู่บ้านคนแรกเพื่อปกครองและดูแลลูกบ้าน ชื่อ *ผู้ใหญ่เมียน* และผู้ใหญ่บ้านคนต่อมา คือ *ผู้ใหญ่มงคล* เกิดโรคคอหอยอักเสบอย่างรุนแรง ทำให้ชาวบ้านล้มตายเป็นจำนวนมาก ผู้ใหญ่มงคลจึงอพยพย้ายมาอยู่บริเวณบ้านคูน ที่ตั้งอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งอยู่ในเขตปกครองของตำบลบ้านค่าน อำเภอ อรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว ประมาณกว่า ๖๐ ปีมาแล้ว

ปัจจุบันบ้านคูนมีชาวบ้านอยู่อาศัยประมาณ ๒๐๐ หลังคา ซึ่งสืบเชื้อสายมาจากต้นตระกูล ๑๓ ครอบครัวดังกล่าว ชาวบ้านที่อยู่ในหมู่บ้านบ้านคูนรู้จักบรรพบุรุษของตนเป็นอย่างดี เนื่องจากหลังจากที่รัฐบาลไทย ประกาศให้ทุกคนที่อยู่บนผืนแผ่นดินไทย *ต้องมีนามสกุล*

บ้านเรือนของชาวบ้านคูนในอดีต

ลูกหลานจึงนำชื่อบรรพบุรุษมาตั้งเป็นส่วนหนึ่งของชื่อสกุล อย่างเช่น หากบรรพบุรุษชื่อว่า “ฤทธิ์ ” ก็จะตั้งชื่อสกุลว่า “ ดวงสัมฤทธิ์ ” เพื่อเป็นการแสดงถึงการรำลึกถึงบุญคุณของบรรพบุรุษ

แม้ว่าชาวบ้านตุนจะอพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยเป็นเวลานาน แต่ชาวบ้านตุนก็ยังคงดำรงชีวิตเฉกเช่นเมื่อครั้งอยู่ในประเทศเขมร ชาวบ้านตุนยังพูดภาษาเขมร ปลูกบ้านเรือนตามลักษณะแบบเขมร มีวัฒนธรรมประเพณีเหมือนเมื่อครั้งยังอยู่ที่เขมร และยังคงยึดอาชีพทำนาตามบรรพบุรุษ อาจจะมีการปรับเปลี่ยนไปบ้าง แต่ก็ยังคงเป็นร่องรอยอารยธรรมเขมรแบบชาวบ้าน

ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเขมรบ้านตุน

ชาวบ้านตุนมีการดำเนินชีวิตที่มีลักษณะแยกตัว โคดเดี่ยววิถีชีวิตที่เป็นตัวของตัวเอง อย่างเหนียวแน่น เกาะกลุ่มในพื้นที่ ไม่กระตือรือร้นต่อการเปิดรับวัฒนธรรมจากภายนอกสังเกต

ได้จากหมู่บ้านบ้านตุนถูกแวดล้อมด้วยหมู่บ้านของชาวลาวแต่ก็ไม่มีอิทธิพลต่อชาวบ้านตุนแต่อย่างใด

ครอบครัวของชาวบ้านตุนมีความคล้ายคลึงกับครอบครัวไทยพื้นเมือง คือ พ่อบ้านเป็นหัวหน้าครอบครัว แม่บ้านดูแลภายในบ้าน ให้เกียรติแก่เพศชายในการดำเนินกิจกรรม หรือ ตัดสินเรื่องต่าง ๆ

และมีการอยู่ร่วมกันหลายครอบครัว

อาจประกอบด้วยปู่ย่าตายาย ลุงป้า น้าอา พ่อแม่ ลูกหลาน พี่น้องจำนวนมากครอบครัวใดที่มีลูกสาวหลายคน สมาชิกก็มีแนวโน้มขายนมากขึ้น การแต่งงานของชาวบ้านตุน ฝ่ายชายต้องเสียเงินและข้าวของให้ฝ่ายหญิงโดยต้องจัดขันหมากไปให้ฝ่ายหญิงประกอบด้วยหมู เหล้า ขนม ข้าวต้ม ผลไม้ และเงินทอง ฝ่ายหญิงต้องล้างเท้าให้ฝ่ายชายก่อนขึ้นบ้าน

ชาวบ้านตุนอยู่ในชนบทมีชีวิตเรียบง่าย ประกอบอาชีพเกษตรกรรม หนุ่มสาวรุ่นใหม่ที่ว่างจากการทำนา ทำไร่ จะเดินทางไปรับจ้างในตัวเมืองและในกรุงเทพฯ เมื่อถึงฤดูเพาะปลูกก็จะเดินทางกลับภูมิลำเนา ประกอบอาชีพการทำนาซึ่งเป็นอาชีพหลักของตระกูล

งานอดิเรกของชาวบ้านตุนคือการทำเครื่องมือดักปลา

แม้ว่าชาวเขมรบ้านคูนจะอพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยเป็นเวลานานแล้ว แต่การดำเนินชีวิตก็ยังคงเหมือนกับครั้งเมื่ออยู่ที่ประเทศกัมพูชา ชาวบ้านคูนยังคงพูดภาษาเขมร ปลูกบ้านเรือนตามลักษณะแบบเขมร มีวัฒนธรรมประเพณีเหมือนเมื่อครั้งยังอยู่ที่กัมพูชา และยังคงยึดอาชีพทำนา

ลักษณะการปลูกสร้างบ้านเรือนแบบดั้งเดิมของชาวบ้านคูน

เพื่อนบ้านก็จะพูดภาษาเขมรเช่นที่เคยสื่อสารกันในหมู่บ้าน

ตามบรรพบุรุษ อาจมีการปรับเปลี่ยนไปบ้างแต่ก็ยังเห็นร่องรอยของวัฒนธรรมเขมรแบบชาวบ้านอยู่สังเกตได้ว่าถ้ามีคนแปลกหน้าเข้าไปเยือนในหมู่บ้าน ชาวบ้านคูนก็จะใช้ภาษาไทยในการสื่อสาร ซึ่งอาจเป็นภาษาไทยสำเนียงเขมรหรือบางทีอาจจะพูดไทยคำเขมรคำ แต่พอหันไปพูดกับ

เครื่องมือประกอบอาชีพดั้งเดิมของชาวบ้านคูน

การแต่งกายของชาวบ้านตุน

เดิมผู้หญิงที่มีอายุจะนุ่งผ้าโจงกระเบน เวลาอยู่บ้านจะสวมเสื้อคอกลมแขนงุด ผ้าหน้าติด กระดุม เวลาออกนอกบ้านจะสวมเสื้อแขนกระบอก มีผ้าสไบคล้องคอ ส่วนหญิงสาวใช้ผ้าทอพื้นบ้าน นุ่งผ้าถุง สวมเสื้อแขนกระบอก ผู้ชายนุ่งโสร่ง สวมเสื้อคอกลมแขนสั้น มีผ้าคาดเอว

แต่ในปัจจุบันแต่งกายคล้ายกับชาวบ้านชาวไทยทั่ว ๆ ไป ส่วนใหญ่ซื้อเสื้อผ้าจากย่านตลาด เพราะสะดวก ไม่ต้องทอและตัดเย็บ สามารถเลือกตามแบบต่าง ๆ ได้หลากหลาย

การแต่งกายแบบดั้งเดิมของชาวบ้านตุน

บ้านเรือนที่อยู่อาศัย

บ้านเรือนของชาวบ้านตุนในปัจจุบัน

ลักษณะบ้านเรือนของชาวเขมรบ้านตุน แสดงให้เห็นถึงความสมถะ เรียบง่าย มีลักษณะหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจของเจ้าของบ้าน ส่วนใหญ่เป็นบ้านเดี่ยว ใต้ถุนไม่สูงมากใช้เป็นที่พักผ่อนในเวลากลางวัน

ความเชื่อของชาวเขมรบ้านคูน

ชาวบ้านคูนมีความเชื่อในด้านไสยศาสตร์ในการดำเนินชีวิตค่อนข้างสูง แต่ในปัจจุบันเนื่องจากคนรุ่นเก่าได้ล้มหายตายจากไป การดำเนินประเพณี พิธีกรรมดั้งเดิมบางอย่างเป็นเพียงการบอกเล่าว่าเคยปฏิบัติในอดีตใน ปัจจุบันไม่สามารถปฏิบัติเช่นนั้นได้เพราะขาดผู้รู้อย่างแท้จริง คงเหลือพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตที่สำคัญเท่านั้น

พิธีกรรมการโจลมะมั่วด (การเข้าทรงรักษาโรคภัยไข้เจ็บ)

“ โจลมะมั่วด ” หรือ การทรงแม่มดเพื่อรักษาโรคภัยไข้เจ็บ เป็นพิธีกรรมความเชื่อดั้งเดิมที่แสดงถึงวิถีชีวิตของชาวบ้านคูนที่จัดขึ้นเพื่อการรักษาผู้ป่วยที่ไม่สามารถหาสาเหตุของการป่วยได้ ซึ่งมักเชื่อว่าผู้ป่วย ถูกคุณไสย หรือ ถูกกระทำจากสิ่งเร้นลับ ตลอดถึง วิญญาณร้ายสิงสู่ ญาติพี่น้องจะเชิญ “ แม่หมอ ” มาประกอบพิธีกรรมเพื่อเป็นการขจัดปัดเป่าสิ่งเลวร้าย หรือ ขอมมาลาโทษ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ผู้ป่วย อาจล่วงละเมิดโดยไม่ตั้งใจ หรือ ถอนคุณไสยที่ถูกกระทำจากศัตรู โดยการใช้ดนตรีเป็นสื่อในการประกอบพิธีเพื่อเป็นการบูชาครู และสร้างขวัญกำลังใจให้กับผู้ป่วย

พิธีกรรมการโจลมะมั่วด (การเข้าทรงรักษาโรคภัยไข้เจ็บ)

อุปกรณ์ในการแสดงจะประกอบด้วยเครื่องเช่นสังเวย และเครื่องบวงสรวง ซึ่งทำจาก ก้านกล้วยจำนวน ๒ ชุด

ชุดที่ ๑ ก้านกล้วยผ่าเป็น ๓ ก้าน ซึ่งเป็นเสมือนตัวแทนของดวงวิญญาณที่เป็นเพศชาย

ชุดที่ ๒ ก้านกล้วยผ่าเป็น ๔ ก้าน จะเป็นตัวแทนของดวงวิญญาณที่เป็นเพศหญิง

พร้อมทั้งมีดอกไม้ รูป เทียน อารุส (มีดดาบ) ๑ เล่ม ข้าวสาร ๑ ขัน

สิ่งสำคัญในพิธีกรรมการโจลมะมั่วด

การรำแม่มด การรำแม่มดหรือภาษาเขมรเรียกว่า “ เริมมะมั่วด ” เป็นการรำรำที่ ประกอบการเข้าทรงรักษาโรค สืบเนื่องมาจากความเชื่อในเรื่องของผีและสิ่งลึกลับ จึงมีการรับเอา วัฒนธรรม ความเชื่อ ตลอดจนพิธีกรรมตามแบบพราหมณ์เข้ามาประพดปฏิบัติสืบทอดกันมา

อุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมรำแม่มด

เครื่องแต่งกายร่างทรง ได้แก่ ผ้าถุง ผ้าโสร่ง ผ้าขาวม้า ผ้าสไบสีต่าง ๆ พานของร่างทรง
เครื่องประกอบพิธีกรรม ได้แก่ ดาบ หัวขวาน ข้าวเปลือก เหล้าขาว น้ำอ้อคดม

ใบตองเย็บเป็นรูปสามเหลี่ยมแบน ใบมะพร้าวตัดเป็นรูปธงปักบนก้านกล้วยสั้นประมาณ ๒ นิ้ว

มโหรีประกอบพิธีกรรมการโหลมะมวด

ด้วยผูกแขน หมาก พลุ ข้าวปลาอาหาร
เพื่อเช่นไหว้ กล้วย ข้าวต้ม นกที่สานจาก
ใบมะพร้าวหรือใบตาล นางรำแล้วแต่
สถานการณ์ แม่หมอจะอัญเชิญ
ดวงวิญญาณประทับร่าง ในขณะที่เดียวกัน
นักดนตรีก็จะบรรเลงเพลงในจังหวะ
เร่งเร้า และนางรำก็จะรำรำบูชาครู
ตลอดถึงเทวดาฟ้าดินสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย
ให้ช่วยคลบนาคาให้ผู้ป่วยหายจากอาการ
ป่วยไข้ ส่วนอาวูชซึ่งเป็นมิดดาบที่ใช้
ในพิธี ถือว่าเป็นอาวูชที่ใช้เพื่อการข่ม
ดวงวิญญาณร้ายที่สิงสู่อยู่ในร่างของผู้ป่วย

ปัจจุบันพิธีกรรมเหล่านี้ไม่ค่อยได้ทำ เพราะขาดผู้รู้พิธีกรรมอย่างแท้จริง ซึ่งหากไม่มีผู้ป่วย
ใช้ในชุมชน ก็จะจัดพิธีกรรมนี้ขึ้นเพื่อเป็นการบูชาครู ตลอดถึงเทวดาฟ้าดิน สิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือ
ดวงวิญญาณบรรพบุรุษ เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ผู้คนในครอบครัว ในชุมชน โดยพิธีกรรมจะเริ่มขึ้น
เมื่อดนตรีเริ่มบรรเลง ผู้ที่อยู่ในพิธีจะมีการเคลิบเคลิ้ม ก่อนที่ลุกขึ้นพ้อนรำกันอย่างสนุกสนาน

ซึ่งแต่ละครั้งผู้ร่วมพิธี จะผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันออกมาพ้อนรำ กินเวลายาวนานถึงกับ
ข้ามวันข้ามคืน โดยไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย และเชื่อกันว่าผู้ที่ร่วมรำรำในพิธีโหลมะมวด นี้จะมี
สุขภาพร่างกายที่แข็งแรง มีจิตใจที่เข้มแข็ง มีอายุยืนยาว ทั้งนี้เชื่อกันว่าเป็นเพราะได้ออกกำลังกาย
ซึ่งเป็นการเสริมสร้างทั้งสุขภาพกายและกำลังใจนั่นเอง

ความเชื่อเกี่ยวกับของรักษา

ชาวเขมรมีความเชื่อว่า คนทุกคนมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คอยปกป้องคุ้มครองบุคคลนั้นอยู่ประจำตัว
ในขณะที่มีชีวิตอยู่ซึ่งเรียกว่าเป็นครู หรือ “ คุรุ ” ในภาษาเขมร และเมื่อเสียชีวิตไปแล้ววิญญาณของ
บรรพบุรุษก็ยังคงเวียนอยู่เพื่อคอยปกป้องดูแลลูกหลานของตน ให้อยู่เย็นเป็นสุข มีความเจริญ

รุ่งเรืองในการประกอบสัมมาอาชีพ ตามความเชื่อนี้ชาวเขมรจึงมีความเคารพและไม่ล่วงเกินต่อกัน และกันเนื่องจากเกรงว่าจะเป็นการทำผิดต่อครู ซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของบุคคลอื่น รวมถึงมีความเคารพยำเกรงต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว และมีจารีตการปฏิบัติที่แสดงออกถึงการระลึกถึงบุญคุณบรรพบุรุษอยู่เสมอ เช่น ก่อนการประกอบพิธีกรรมทุกอย่างของชาวเขมร ต้องมีการเซ่นไหว้เพื่อบอกกล่าวต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว เช่น ก่อนลงมือทำนาในครั้งแรก งานแต่งงาน งานบวช งานขึ้นบ้านใหม่ หรือพิธีต่าง ๆ รวมถึงการเซ่นไหว้บรรพบุรุษที่จัดขึ้นทุกปี เพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ

นางสุทัศน์ เพ็ญประกอบ ชาวบ้านคูน อธิบายเรื่องกรูกำเนิดหรือของรักษาประจำตัว

เมื่อมีคนในครอบครัวมีอาการป่วยหรือ

ผิดปกติทางด้านร่างกายหรือจิตใจอย่างใดอย่างหนึ่ง ญาติจะขอให้ร่างทรงทำนายว่าเกิดอะไรขึ้นกับผู้ป่วยซึ่งโดยมากแล้วร่างทรงก็จะบอกสาเหตุของอาการป่วยซึ่งเป็นเรื่องทางไสยศาสตร์ และบางครั้งก็จะมีสาเหตุมาจากครูของบุคคลนั้น หรือบรรพบุรุษ โจรทศเคืองที่ถูกหลานละเลยไม่ให้ความเคารพนับถือ ไม่มีการแสดงออกถึงความยำเกรงหรือไม่สามัคคีกัน ในหมู่พี่น้อง ก็จะบันดาลให้บุคคลนั้นหรือหนึ่งในหมู่เครือญาติที่ร่างกายกำลังอ่อนแอ อยู่ในช่วงดวงไม่ค่อยดีเกิดความผิดปกติทางด้านจิตใจหรือการเจ็บไข้ได้ป่วยทางร่างกาย จากนั้นญาติของผู้ป่วยก็จะทำพิธีบนบานศาลกล่าวว่าจะถ้าหากผู้ป่วยหายจากอาการผิดปกติหรืออาการเจ็บไข้ได้ป่วย จะจัดพิธีกรรมการรำแม่มดเพื่อเป็นการข่มขู่กันของบรรดาร่างทรงของครูและบรรพบุรุษร้ายรำดาวยเพื่อขอขมาลาโทษและถามถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดอาการป่วย จากความเชื่อที่กล่าวทั้งหมดนี้จึงเป็นที่มาของพิธีกรรมการรำแม่มดซึ่งถือปฏิบัติมาหลายชั่วอายุคน

ประเพณีเซ่นไหว้ตาปู่ (เจ้าที่ประจำหมู่บ้าน)

ชาวบ้านคูนมีความเชื่อว่าเป็นดวงวิญญาณของบรรพบุรุษประจำหมู่บ้านที่ทำหน้าที่ปกป้องคุ้มครองให้คนในหมู่บ้าน เกิดความร่มเย็น ปราศจากอันตราย จึงได้ประกอบพิธีกรรมต่างๆ ในวันสำคัญของชาวเขมรบ้านคูน คือการบูชาผีปู่ตา หรือ ผีตาปู่ เป็นดวงวิญญาณของบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วที่คอยปกป้องคุ้มครองให้คนในหมู่บ้าน มีความเป็นอยู่ที่สุขสบาย

ดังนั้น ผีตาปู้จึงเปรียบเสมือนที่พึ่งทางใจของชาวบ้าน เมื่อได้รับความเดือดร้อน เช่น เจ็บป่วย

ศาลตาปู้ของชาวบ้านตุน ตำบลบ้านด่าน อัญประเทศ

พืชพันธุ์ธัญญาหารไม่อุดมสมบูรณ์ หรือ
ทำมาค้าขายไม่ได้ดี ก็จะไป (บนบาน)
เพื่อวิงวอนให้ให้เจ้าปู้ช่วยคลบนันดาลให้
ประสบตามความปรารถนาเมื่อได้ในสิ่งที่
ปรารถนาแล้ว ผู้บนบานก็จะนำอาหาร
คาวหวานมาแก้บน ด้วยเหตุนี้เอง ผีตาปู้
จึงเป็นสถานที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งที่ผูกพัน
กับการดำเนินชีวิตของชาวบ้านตุนมาโดย
ตลอด ผีตาปู้ ยังเป็นแหล่งรวมจิตใจของผู้คน
ในชุมชนไม่แบ่งแยกฐานะคนในสังคมว่า
เป็นคนรวยหรือคนจนก่อให้เกิดความ
สามัคคีในชุมชนได้ ในหมู่บ้าน จะสร้าง
ศาลตาปู้ หรือเรียกว่า “ ตูบตาปู้ ” ไว้ประจำ
หมู่บ้านการสร้างศาลปู้ตาสร้าง บริเวณทาง
ทิศตะวันออกของหมู่บ้าน หรือบริเวณที่มี

ต้นไม้ใหญ่ พิธีกรรมการติดต่อสื่อสารระหว่างมนุษย์กับดวงวิญญาณ จะกระทำเป็นประจำ ทุกปี
เรียกว่า “ การเลี้ยงผีตาปู้ ” โดยทั่วไปมักจะกำหนดข้างขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๓ ก่อนฤดูกาลทำนา ก่อน
ถึงวันพิธี ชาวบ้านจะไปช่วยกันตากถางทำความสะอาดบริเวณตูบตาปู้ สำหรับผู้ที่จะไปไหว้ จะต้อง
นำเครื่องเช่น ไหว้ เช่น อาหารคาวหวาน ไข่ เหล้า ไปถวายตาปู้พร้อมกับคนอื่น ๆ เมื่อได้เวลาอัน
สมควรชาวบ้านก็จะจัดเตรียมเครื่องใช้ต่าง ๆ เช่น ถาด เสื้อ มีดดาบ ของ้าว เสื้อคลุม ไว้วันที่
เหมาะสม การเริ่มพิธีบูชาเจ้าตาปู้ ชาวบ้านจะนำดอกไม้ ธูปเทียน ไปบูชา เจ้าตาปู้พร้อมทั้งกล่าว
ความ สรุปได้ว่า “ ประชาชนทุกคนในที่นี้เป็นลูกบ้าน ที่เปรียบเสมือนเป็นลูกหลานของเจ้าปู้
ได้พร้อมใจกันนำเครื่องเช่น ไหว้มาถวายตาปู้ ขอได้โปรดให้เจ้าตาปู้รับของถวาย ของเหล่านี้ด้วย ”

การเข้าทรง

การเข้าทรง เป็นความเชื่อ และพิธีกรรมในการรักษาโรคของชาวบ้านตุนซึ่งยังคงสืบทอด
ประเพณีและความเชื่อดั้งเดิม เกี่ยวกับผีบรรพบุรุษ และแสดงความเป็นกลุ่มชน ด้วยพิธีกรรมที่มี
ลักษณะเฉพาะ คือ “ การเลี้ยงผีเขมร ” เป็นความเชื่อต่อเนื่องกันมาตั้งแต่ครั้งปู่ย่า ตายาย ว่าสาเหตุ
ของการเจ็บไข้ได้ป่วย บางครั้งอาจเกิดจากลูกหลานปล่อยปละละเลย ไม่ปฏิบัติตามประเพณีของ
บรรพบุรุษ เช่น การจัดพิธีแต่งงานที่ไม่มีพิธีไหว้ผีเขมรบรรพบุรุษ หรือที่เรียกว่า “ เบบาจาตุม ”

ทำให้เกิด การเจ็บป่วยหรือครอบครัว จะอยู่ไม่สุข เรียกว่า “ การกระทำผิดผี ” วิธีรักษาต้องให้คนทรงเพื่อทำพิธีขึ้นหิ้ง เชิญผีญาติพี่น้องมาถามว่า ผู้ป่วยป่วยด้วยเหตุใด เมื่อทราบแล้วคนทรงก็ทำพิธีบนบานศาลกล่าวแทนผู้ป่วยให้หาย เมื่ออาการดีขึ้นหรือหายจากการเจ็บไข้ได้ป่วย ก็จะทำพิธีแก้บนเลี้ยงผีเขมรตามที่บนบานไว้

พิธีเข้าทรง คนทรงจะต้องเป็นคนที่มีความเชื่อสายเขมร เครื่องเช่น ประกอบด้วย

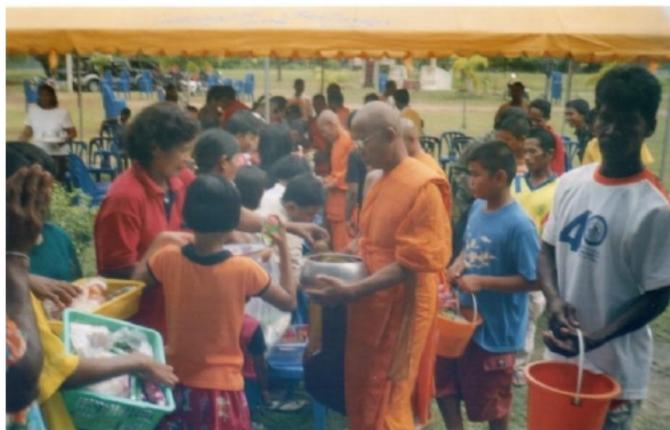
๑. ไก่ ๑ ตัว
๒. เหล้า ๑ ขวด
๓. เงิน ๑๒ บาท
๔. บายศรีปากชาม, บายศรีต่อ, บายศรีโตก
๕. ข้าวตอก
๖. ข้าวต้มหมู, ข้าวต้มกล้วย
๗. ผลไม้ประกอบ (มีก็ได้ไม่มีก็ได้)

ในปัจจุบันนี้พิธีการเข้าทรงไม่ได้ปฏิบัติกันแล้ว

การประกอบพิธีเข้าทรงของชาวบ้านรุ่นในอดีต

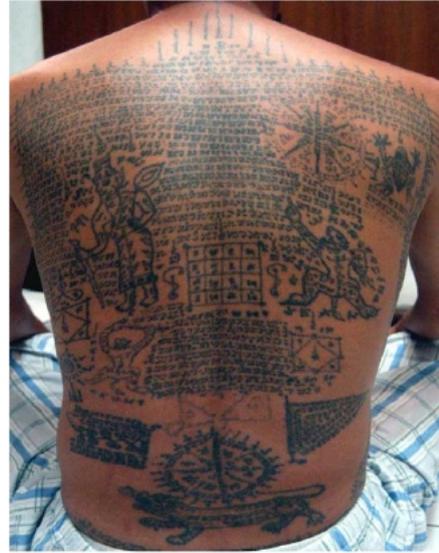
พิธีทำบุญกลางบ้าน ในเดือน ๖ ชาวบ้านบ้านคุ่นจะมีพิธีทำบุญกลางบ้าน โดยทุกบ้านทุกหลังคาเรือนจะโยงสายสิญจน์ จากบ้านของตน ไปยังศาลากลางหมู่บ้านที่ใช้เป็นที่ประกอบพิธี ชาวบ้านจะช่วยกันทำกระทงกาบกล้วยเป็นรูปสี่เหลี่ยม ขนาดใหญ่ ๔ กระทงใส่ข้าวปลาอาหาร ขนม ผลไม้ เหล้า น้ำ ไว้ที่ศาลาประกอบพิธี มีการสวดมนต์ในเวลาเพล ก่อนเพลชาวบ้านแต่ละครอบครัวจะมีกระทงทำด้วยกาบกล้วยเป็นรูปสามเหลี่ยม ใส่ข้าว อาหาร ขนม ผลไม้ เหล้า น้ำ และนำอาหารมาถวายเพลพระ หลังเสร็จพิธีชาวบ้านจะนำกระทงสี่เหลี่ยมไปไว้ตามทางแยก ทางสามแพร่งในหมู่บ้านทั้ง ๔ ทิศ เพื่อเป็นการอุทิศส่วนกุศลให้แก่เจ้ากรรมนายเวร และเพื่อเป็นสิริมงคลแก่หมู่บ้าน

การทำบุญกลางของชาวบ้านบ้านคุ่น

การนับถือไสยศาสตร์

ชาวเขมรบ้านดุ่นเชื่อกันว่า ไสยศาสตร์เป็น เครื่องมือป้องกันตนเองจึงมีการสักยันต์ตามร่างกาย และแสดงถึงความมีอำนาจ การรักษาโรค การสร้าง ความยอมรับของสังคม และเป็นเครื่องมือที่จะทำลาย ฝ่ายตรงกันข้ามที่มีความขัดแย้งกับตนเอง โดยการใช้ ไสยศาสตร์ต้องเป็นผู้ที่มีความตั้งใจที่จะศึกษาอย่าง แกร่งกล้า ต้องสามารถควบคุมตนเองได้อย่างเคร่งครัด ไสยศาสตร์ที่มีชื่อของชาวเขมรบ้านดุ่นได้แก่ การเสก หนังสควายเข้าห้อง การเสกเข็มเข้าห้อง การใช้ยาสั่ง (สั่งให้ฝ่ายตรงข้ามมีอันเป็นไป) ซึ่งไสยศาสตร์ เป็นเรื่องเฉพาะตัว ในปัจจุบันความเชื่อ ในพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ได้สูญหายไปกับความเปลี่ยนแปลงทางวิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยี ชาวเขมรบ้านดุ่นรุ่นใหม่มีการศึกษาสูงกว่าเดิมได้ให้ความ สนใจเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวกในกว่าเดิมได้ให้ความ สนใจเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวกในปัจจุบันมากกว่า

การสักบนร่างกาย ความเชื่อดั้งเดิมของผู้ชายชาวบ้านดุ่น
ที่มารูปภาพ
www.webboard.mahamodo.com/webboard_others/wb/...
ณ วันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๕๐

ปราสาทเขาน้อย ปราสาทขอมในอำเภอธัญประเทศ
แสดงถึงอิทธิพลของขอมในดินแดนแห่งนี้ในอดีต

ประเพณี / พิธีกรรมเกี่ยวกับศาสนา

ประเพณีสารท สารท เป็นนักขัตฤกษ์ที่มีความเชื่อกันว่าผู้ที่ตายแล้ว จะต้องไปอยู่ที่ยมโลก เมื่อถึงวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๐ วิญญาณก็จะได้รับอนุญาต ให้มาเยี่ยมลูกหลานในเมืองมนุษย์ การเดินทางอันแสนไกล ทำให้เหน็ดเหนื่อยหิวโซ ต้องแวะตามวัดต่างๆ เพื่อให้ได้รับส่วนบุญที่ลูกหลานอุทิศส่งไปให้ หากไม่ได้รับก็จะโกรธและสาปแช่ง หากได้รับก็จะอวยชัยให้พร

การทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษของชาวบ้านต๋น

ด้วยความเชื่อนี้จึงมีการ เช่นและทำบุญล่วงหน้าเพื่อให้ วิญญาณบรรพบุรุษได้เสวยบุญ จะได้มีแรงมาเยี่ยมลูกหลาน มีการ ทำขนมข้าวต้ม ตั้งแต่วันขึ้น ๑๔ ค่ำ และรุ่งขึ้น ๑๕ ค่ำ ก็จะนำอาหาร ขนม ข้าวต้ม ไปทำบุญที่วัด เรียกว่า “ **เบ็นตุง** ” ในวันแรม ๑๔ ค่ำ จะมีการทำบุญ ครั้งใหญ่ อีกครั้ง เรียกว่า “ **เบ็นทม** ” ซึ่ง ห่างจากเบ็นตุง ๑๕ วัน ซึ่งเป็น

ช่วงที่วิญญาณได้รับอนุญาตให้มาเยี่ยมลูกหลาน

ดังนั้นในช่วง ๑๕ วันนี้จะมีประเพณีทำบุญให้ทานอย่างต่อเนื่องจนครบ ๑๕ วัน “ **จุนโคนตา** ” มีประเพณีอย่างหนึ่งคือก่อนถึง “ **เบ็นทม** ” บรรดาลูกหลานที่แต่งงาน ไปอยู่หมู่บ้านอื่น หรือที่อยู่ต่างจังหวัดไกลแคะไหนก็ตาม จะจัดหาของฝากไปเยี่ยมเยียนผู้สูงอายุในตระกูล เป็นการแสดงความคิดถึง ความเคารพนับถือ ในวันแรม ๑๔ ค่ำ ตอนเย็น มีการเลี้ยงดู เช่นผี มีการ เชิญคนเฒ่า คนแก่ไปร่วมเซ่น เรียกว่า “ **แซนโคนตา** ”

แซนโคนตา แซนโคนตา เป็นประเพณีเซ่นไหว้บรรพบุรุษของชาวเขมรที่เกี่ยวข้องกับ พระพุทธศาสนา โดยเฉพาะชนชาวเขมรในที่บ้านต๋นเพื่อแสดงความกตัญญูทดแทน ย้อนรำลึกถึง บรรพบุรุษผู้มีพระคุณ สืบสานขนบธรรมเนียมที่ลูกหลานต้องปฏิบัติต่อบิดามารดา ครูอาจารย์ และ ยึดหลักคำสอนทางพุทธศาสนา คำว่า “ **แซน** ” แปลว่า “ **เซ่น** ” ในภาษาไทย “ **โคนตา** ” เป็นคำนาม ที่ใช้เรียกบรรพบุรุษ หมายถึง “ **ญาติที่ล่วงลับไปแล้ว** ” ในวันแรม ๑๕ ค่ำเดือน ๑๐ เป็นวัน **สารทใหญ่** ชาวเขมรบ้านต๋นจะเตรียมการเป็นพิเศษ เพราะเป็นวันรวมญาติก็ว่าได้ลูกหลานไปอยู่แห่งใด

ก็จะกลับมาทำพิธีนี้อย่าง
พร้อมเพรียง ส่วนวันขึ้น
๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ ก่อนหน้านั้น
ถือเป็น วันสารทน้อย

ประเพณีนี้ชาวบ้านตุน
เรียกว่า “ประเพณีโดนตา”
หรือเรียกกันโดยทั่วไปว่า
“แซนโดนตา” หมายถึง
การบวงสรวงเพื่ออุทิศส่วน
กุศลให้กับบรรพบุรุษที่ล่วงลับ
ไปแล้ว

ประเพณีโดนตาของชาวบ้านตุน

ชาวเขมรบ้านตุน มีการเตรียมเครื่องบวงสรวง เป็น อาหารคาวหวาน หมากพลู สุรา น้ำดื่ม
เนื้อหมู ไก่ ปลา และผ้านุ่ง พร้อมเงินทอง ตามแต่ฐานะของแต่ละครอบครัวและที่จะขาดไม่ได้ก็คือ
ข้าวต้มมัดและขนมนางเล็ดจะวางไว้บนผ้าขาวที่ปูบนพื้นกลางบ้าน เมื่อเครื่องบวงสรวงพอเหมาะ
สมาชิกในครอบครัวทุกคนพร้อมบุคคลที่จะทำหน้าที่กล่าวเชิญวิญญาณบรรพบุรุษมารับรู้และรับ
ส่วนกุศลก็คือผู้อาวุโส หรือผู้สูงวัยในตระกูลซึ่งมักจะหมายถึง ปู่ย่าตายายที่ยังแข็งแรง

ชาวเขมรบ้านตุนจะให้ความสำคัญกับพิธีกรรมนี้พอสมควร เพราะถือเป็นการให้

การทำบุญในประเพณีแซนโดนตา ที่วัดบ้านตุน

ความสำคัญกับวงศ์ตระกูล และ
เป็นการรวมญาติตามได้ทุกข์สุข
สำหรับผู้ที่จากบ้านไปนาน แต่
ละครอบครัวก็จะประกอบ
พิธีกรรมกันเองใช้เวลาไม่นานนัก
ในตอนบ่าย เครื่องเช่นส่วนเล็กๆ
จะถูกแบ่งออกไปวางนอกเรือน
เพื่อให้วิญญาณอื่นได้อานิสงส์ด้วย
เครื่องเช่น ไหว้จะถูกตั้งไว้จนถึง
ตอนบ่าย จากนั้นเครื่องบวงสรวง

บางส่วนก็จะกลายเป็นอาหารในการดื่มกินของคนในครอบครัว

วันขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๑๐ ผู้ที่เป็นบุตรหลานไม่ว่าจะเป็นชาย สะไ้ จะต้องส่งข้าวสารหรือ
เครื่องเช่นนี้ไปให้พ่อแม่ ปู่ ย่า ตา ยาย เพื่อให้ท่านได้ใช้เครื่องเช่นนั้นทำพิธีเช่นต่ออีกทีหนึ่ง ส่วน

ปูย่า ตายาย ก็จะมอบสิ่งของตอบแทนให้ จะเป็นผ้าชิ้น ผ้าไหม หรือสิ่งใดก็ได้แล้วแต่ เป็นรางวัลให้ ลูกหลานผู้รู้จักกตัญญู พอตอนเย็นวันนี้จะเริ่มทำพิธีเช่น ให้อัญเชิญ เมื่อพี่น้องลูกหลานมาพร้อมกันแล้ว ก็จตุรพิธวัน โดยผู้อาวุโสที่สุดจะเป็นผู้บอกกล่าวอัญเชิญวิญญาณของบรรพบุรุษคนที่เป็นหมอ พราหมณ์จะรู้ขั้นตอนนี้ดีจะมีคำกล่าวคำเชิญเฉพาะ แต่ผู้ที่ไม่เป็นก็เพียงแค่กล่าวเอ่ยชื่อ นามสกุล

พระสงฆ์สวดมนต์อุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว

ของบรรพบุรุษให้ถูกต้อง มีศักดิ์เป็นปู่เป็นทวดอย่างไร ก็เอ่ยให้ถูกต้องก็ใช้ได้แล้ว และคนกล่าวอาวุโสรองลงมา ตามลำดับ จะต้องเอ่ยชื่อนามสกุลของบรรพบุรุษให้ถูกต้องครบถ้วนทุกคน เพื่อแสดงความรำลึกกตัญญู ในขณะที่กล่าวเชิญก็กรวดน้ำไปด้วยเมื่อครบทุกคนแล้วก็

หยุดพัก แล้วทำพิธี ต่ออีกจนครบคนละ ๓ รอบ รอบสุดท้ายนี้ให้รวมกรวดน้ำพร้อมกันเป็นอันเสร็จพิธี แล้วนำเครื่องเช่นส่วนหนึ่งออกไปโปรยข้างนอกเพื่อแผ้วแผ่แก่ผีพเนจร ผีไม่มีญาติ ผีอื่น ๆ ตามความเชื่อ

ประเพณีเดิมผู้เฒ่าผู้แก่จะยังทำพิธีเช่น ให้อัญเชิญและกรวดน้ำนี้เป็นระยะ ๆ บางคนก็ทำตลอดคืน ตื่นนอนเมื่อไรก็เช่น ให้อัญเชิญตอนนั้น ดึก ๆ เสียงสังข์จะได้ยินเสียงบ้าน ใกล้เรือนเคียงร้องเรียก วิญญาณบรรพบุรุษดังมาเป็นระยะ ๆ พอได้เวลาตีสาม หรือเวลาประมาณ ๓ นาฬิกาของวันรุ่งขึ้น (แรม ๑๕ ค่ำเดือน ๑๐) ชาวบ้านก็จะนำเครื่องเช่นนี้ไปแห่เวียนรอบศาลาวัดหรืออุโบสถ ๓ รอบ แล้วนำขึ้นไปให้พระสวดมนต์อุทิศส่วนกุศลทำพิธีกรรมทางศาสนา โดยนำขนม ข้าวต้มกล้วยเป็นกระบุง ไก่ย่างเป็นตัว อาหาร คาวหวานผลไม้ต่าง ๆ ตามที่กล่าวถวายพระแล้ว พระจะได้ฉันมีอนันต์เช้ามีดเครื่องเช่น ให้อัญเชิญไปวัดเสร็จแล้วชาวบ้านก็จะนำเครื่องเช่นที่พระสวดแล้วไปวางตามสถานที่ที่เหมาะสม เช่น ตามริ้ววัด ตามธาตุเจดีย์ หรือตามโคนไม้

ญาตินำอาหารไปเช่นวิญญาณบรรพบุรุษที่ธาตุเจดีย์

เพื่อผิวิญญาณจะได้มากขึ้น บางคนก็นำออกไปวางตามไร่นาของตนตามที่คิดว่าน่าจะมีผีเจ้าสถิตอยู่เสร็จแล้วก็กลับบ้านไปเตรียมข้าวและอาหารมาทำบุญตักบาตร วันนี่วันพระ แรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ ชาวบ้านพุทธศาสนิกชนจะร่วมใจกันทำบุญประเพณีแซน โคนตาครั้งนี้

ประโยชน์ที่ได้รับจากการปฏิบัติตามประเพณีนี้ทำให้รู้จักการกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ สืบสานพระพุทธศาสนา มีวัฒนธรรมและจารีตท้องถิ่น

ประเพณีกันแซน

ชาวเขมรบ้านคูนนับถือศาสนาพุทธ ช่วงเข้าพรรษาจะมีประเพณี “กันแซน” ซึ่งเป็นประเพณีการถือศีลนำอาหารไปทำบุญที่วัด ๘ วัน หรือ ๑๕ วัน นอกจากนั้นยังมีความเชื่อเรื่อง ผีบรรพบุรุษ จะมีประเพณีไหว้บรรพบุรุษ เรียกว่า ประเพณีเบ็น หรืองาน แคนเบ็น ซึ่งตรงกับสารทไทย พิธีมงคลจงใจ เป็นพิธีสู่ขวัญแบบพื้นบ้าน นิยมจัดในงานมงคล เช่น งานมงคลสมรส ขวัญนาค โคนจุก ยกเสาเอก ขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น

การทำบุญในพิธีกันแซนของชาวบ้านคูน

ประเพณี / พิธีกรรมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ

ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ดังนั้นจึงมีการประกอบพิธีกรรม ความเชื่อ ที่เกี่ยวกับการทำนา อีกอาชีพหนึ่งคือ รับจ้างทั่วไป โดยเข้ามาทำงานรับจ้างในตัวเมืองอรัญประเทศ และทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมแถบอำเภอekinบุรี จังหวัดปราจีนบุรี และชลบุรี

ประเพณีแซนแซร์

ประเพณีแซนแซร์ เป็นประเพณีที่เกี่ยวกับการทำนา ก่อนที่จะลงมือทำนาในฤดูฝนแล้ว ชาวบ้านจะทำพิธีที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ “แซนแซร์” แซน แปลว่า แซน แซร์ แปลว่า นา หรือ ที่นา การประกอบอาชีพทำนาของชาวบ้าน จะขึ้นอยู่กับดินฟ้าอากาศเป็นสำคัญเนื่องจากการทำนาจะทำได้เพียงปีละ ๑ ครั้ง ดังนั้นการทำนาของชาวบ้านจึงต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก พิธีกรรมที่สำคัญคือการแซนแซร์ จะกระทำอยู่ ๓ ขั้นตอน คือ

๑. ทำก่อนลงมือปักดำ เรียกว่า “แอ้งย” (เอาวัน) เป็นการกำหนดวันที่จะลงมือปักดำ หรือ ไถนาจะ โดยจะนำเครื่องเช่น ไหว้ไปบอกเจ้าที่นาก่อน เพื่อให้เจ้าที่ได้รับทราบว่าจะลงมือปักดำแล้ว
๒. ทำหลังเสร็จสิ้นการปักดำ เป็นการบอกเจ้าที่ให้ช่วยดูแลต้นข้าว ให้เจริญงอกงาม ให้ได้ผลผลิตมาก ๆ
๓. ทำหลักการเก็บเกี่ยว เป็นการบอกขอบคุณเจ้าที่นา ที่ช่วยให้การทำนา ในครั้งนี้ได้ผลดี วัน เวลา ปฏิบัติในฤดูกาลทำนา และจะทำพิธีในตอนเช้า

อุปกรณ์ที่ใช้ในการแซนแซร์

๑. ข้าวสุก ๑ งาน
๒. ไข่ต้ม ๑ ตัว
๓. ข้าวต้มมัด ๔ มัด
๔. กล้วยสุก ๔ ผล วาง ๔ มุม
๕. ก้อนดิน ๑ ก้อน
๖. มัดกล้า ๑ มัด
๗. เหล้าขาว และน้ำอ้อยต้มอย่างละ ๑ ขวด
๘. น้ำเปล่า ๑ ขัน หรือน้ำขมิ้น
๙. ผ้ายชุบขมิ้น (เอาไว้เรียกขวัญนาของเจ้าของนา)
๑๐. ธูป เทียน
๑๑. ไม้ไผ่ (ทำเป็นที่ปักข้าวตอก)เป็นสัญลักษณ์ดอกข้าว
๑๒. ทำร้านโดยใช้ไม้ไผ่ หรือไม้อื่น ๆ (ทำเป็น ๔ มุม เสา ๔ ต้น)

ผู้ที่ปฏิบัติในการแซนแซร์

๑. เป็นเจ้าของนา ๒. คนแก่คนเฒ่า ๓. คนอื่น ๆ ที่เจ้าของนามอบหมาย

การถือปฏิบัติ

จะปฏิบัติทุกครั้งในฤดู
ทำนา เพราะถ้าไม่ปฏิบัติ จะทำ
ให้เจ้าของนา หรือลูกหลานเจ็บ
ไข้ หรือป่วยได้

ยั้งข้าวของชาวบ้านคุ่น

การทำนาของชาวบ้านคุ่นในปัจจุบัน ช้างแรงงานชาวเขมรจากประเทศกัมพูชา

ประเพณีชีวิตของชาวเขมรบ้านต๋น

ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด

ชาวไทยเขมรเชื่อกันว่าทุกคนที่เกิดต้องมี “ ครูกำเนิด ” หรือ ที่เรียกว่า “ จวมกร ” คล้ายกับความเชื่อของกลุ่มไทยอีสาน เรียกว่า “ ขวัญ ” เพราะมีความเชื่อว่า “ จวม ” เป็นที่สิงสถิตของเทวดา

กรวย “กรู” หรือครูกำเนิดของชาวบ้านต๋น

ผู้คุ้มครองผู้เป็นเจ้าของชีวิตนั้น ๆ ครูกำเนิดสามารถให้คุณให้โทษแก่บุคคลที่เป็นเจ้าของ ถ้าทำผิดจะเกิดอาการปวดศีรษะมาก ห้ามบุคคลอื่นจับต้องศีรษะ จะต้องทำพิธีขอมาต่อครูกำเนิดโดยจุดธูปเทียนบูชาและยอมรับความผิดที่กระทำและให้สัญญาต่อไปว่าจะไม่ประพฤติดีก

ครูกำเนิดจัดทำขึ้นเป็น ๒ ช่วงวัย คือ วัยเด็ก และวัยผู้ใหญ่ ครูกำเนิดวัยเด็กจะทำด้วยกะลามะพร้าวหรือขันขนาดพอใส่ขี้เถ้า ลูกหมากแห้ง เทียนไข ใบขนุน และแขวนไว้เหนือหัวนอนหรือในห้องใดห้องหนึ่งด้วยสายสิญจน์ ส่วนครูกำเนิดวัยผู้ใหญ่ จะทำเป็นรูปทรงสถูปล้อมรอบด้วยใบตาลอ่อนฉลุลวดลาย

อย่างสวยงาม มีสายสิญจน์พันรอบ และมีเครื่องประกอบต่าง ๆ เช่น เทียนไข กรวย เป็นต้น

ประเพณีบวชนาค

ชาวบ้านต๋น ล้วนนับถือพุทธศาสนาทั้งสิ้น ดังนั้นเมื่อลูกชายมีอายุครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์ก่อนจะมีเหย้ามีเรือน พ่อแม่จะต้องจัดการบวชเพื่อให้ได้ศึกษาพระธรรมในพุทธศาสนา ก่อน ซึ่งส่วนมากจะทำก่อนเข้าพรรษา สิ่งที่จะขาดไม่ได้ในสังคัมเขมรคือการเซ่นบอกก่ลาว

การสู่ขวัญนาคในพิธีบวชของชาวบ้านต๋น

แก่วิญญาณบรรพบุรุษมีการจัดสำหรับข้าวปลาอาหารไปทำพิธี จุดธูปเทียน เช่นบอกผี การสู่ขวัญนาค เป็นอีกพิธีหนึ่งในการบวชนาค เป็นการเรียกขวัญให้มาสู่ตัวเจ้าของ สิ่งที่ใช้ประกอบ ในพิธีสู่ขวัญ มีดังนี้

๑. ข้าวสาร ๑ ขัน
๒. กรวย ๕ รูป ๑ คู่ เทียน ๑ คู่ และเงินตามที่อาจารย์ถือต่างกัน
๓. ผาเต้าปูน ๕ อัน หรือ ๓ อันก็ได้
๔. ค้ายผูกแขน
๕. บายปะลิ่ง
๖. บายศรีต้น

เมื่อได้มาแล้ว เขาจะปูเสื่อเอาผูกพับครึ่ง วางหมอนบนผูก เอาผ้าขาวปูทับอีกชั้นหนึ่ง ให้นำคมานั่งบนผูกพนมมือ ฟังอาจารย์สู่ขวัญ เนื้อหาการสู่ขวัญส่วนใหญ่จะเป็นการบอกกล่าว เทวดาอารักษ์ บอกถึงประวัติการบวชนาค การเชิญขวัญ บอกถึงความลำบากยากเย็นในการพุ่มพัก เลี้ยงดูของบิดามารดา และอวยชัยให้พรในการบวช เมื่อสู่ขวัญมีการโห่ร้องเอาชัยต้อนรับขวัญ ผูกแขนเรียกขวัญ มีการจุดเทียนชัยส่งเทียน ต่อกันวนขวา ไปรอบๆตัวนาค ๓ รอบ การทำขวัญนาค เป็นการอบรมผู้บวชอย่างหนึ่ง

ประเพณีเกี่ยวกับการแต่งงาน

ฝ่ายชายจะต้องรับภาระทุกอย่างที่ฝ่ายหญิงกำหนด เรียกว่าเครื่องเช่นผี ก่อนถึงวันแต่งงาน ฝ่ายชายต้องนำสิ่งของที่ฝ่ายหญิงกำหนด ไปที่บ้านฝ่ายหญิง แล้วฝ่ายหญิงก็จะแบ่งสิ่งของเหล่านั้น ไปให้ฝ่ายชายอีกทีหนึ่ง ในวันแต่งงานเจ้าบ่าวจะขึ้นไปบนเรือนเจ้าสาวเลยไม่ได้ ต้องมีการประกอบพิธี หน้าบ้านซึ่งจัดเป็นปะรำพิธีเอาไว้ เมื่อเสร็จพิธีแล้วเจ้าสาว จึงจะลงมาจูงแขนเจ้าบ่าวขึ้นไปบนเรือน

การเช่นผีในพิธีแต่งงานแบบดั้งเดิมของชาวบ้านตุน

ประเพณีเกี่ยวกับความตาย

ประเพณีเกี่ยวกับการตาย เมื่อตายนियมฝังไว้ก่อน จะไม่เผา ๓ - ๔ ปี ถึงจะขุดเอาขึ้นมาเผา นอกจากนี้ชาวไทยเขมรยังมีประเพณีการทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ผู้ตายเรียกว่า การทำบุญ “ จี๋คลตา ” นิยมทำกันในวันสิ้นเดือน ๑๐

ความเชื่อภายหลังการตาย ชาวไทยเขมรจะเก็บกระดูกส่วนหนึ่งไว้เพื่อบูชา เมื่อบรรพบุรุษเสียชีวิตชาวเขมรบ้านคูนจะตั้งโกศบรรจุกระดูกผู้ล่วงลับไว้ในบริเวณบ้าน ระยะเวลาหลังจะไว้ที่วัด กระดูกส่วนที่เหลือนิยมนำไปจมน้ำในแหล่งน้ำลึกหรือน้ำไหล เพื่อให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุข ดังความเย็นของน้ำ เช่นเดียวกับเมื่อไม่มีผู้ประสงค้จะประกอบพิธีกรรมจะมีวดสืบทอดต่อกับบรรพบุรุษหรือผู้ประกอบพิธีกรรมนั้นตายหรือไม่สามารถดำรงตนเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมได้ให้นำอุปกรณ์ในหิ้งบูชาไปจมน้ำไหลหรือแหล่งน้ำลึกเช่นกัน เพราะเชื่อว่าน้ำจะไหลพัดสิ่งของไปโดยไม่มารบกวน และเกิดความรู้สึกหมดภาระ ไม่ต้องกังวลว่าสิ่งของเหล่านั้นจะอยู่กระจัดกระจาย และได้รับการลบหลู่จากผู้ไม่รู้ สายน้ำจะทำให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุข และจะพัดเอาความทุกข์โศกโรคภัยไปกับสายน้ำ ประเพณีชีวิตของชาวเขมรบ้านคูน เคยปฏิบัติกันในอดีต แต่ในปัจจุบันไม่นิยมปฏิบัติแล้ว โดยเฉพาะพิธีกรรมเกี่ยวกับการตาย ปัจจุบันยึดตามประเพณีนิยมของชาวไทย

บ้านเรือนของชาวบ้านคูนในปัจจุบัน

การละเล่นของชาวบ้านตุน

การละเล่นพื้นบ้านของชาวบ้านตุน หลังจากลงหลักปักฐาน สร้างบ้าน สร้างครอบครัว จับจองที่ดินเพื่อประกอบอาชีพทำนา ซึ่งเป็นอาชีพที่ถูกหลานสืบทอดมาจนถึงทุกวันนี้ ตอนเย็น

การขับร้องพ็อนรำของสตรีชาวบ้านตุน

หลังจากว่างเว้นจากการทำนา ชาวบ้านบางคนมารวมกลุ่มกัน เล่นดนตรี ทั้งขับร้องและพ็อนรำแบบเขมร เพื่อเป็นการผ่อนคลายยามเหน็ดเหนื่อยจากการทำนา และที่สำคัญ เพื่อเป็นการรำลึกถึงบ้านที่ทุกคนได้จากมานับได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของอาโยที่บ้านตุน และมีการนำไปแสดงเผยแพร่ในโอกาสต่าง ๆ

จุดเริ่มต้นของ “ อาโย ” นั้นแสดงให้เห็นถึงธรรมเนียมอันแท้จริงของชาวบ้านตุนที่มีพื้นเพดั้งเดิมจากกัมพูชาและเป็นการละเล่นที่ชาวบ้านทุกคนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ แล้วแต่ความสามารถและความสนใจของแต่ละคน ซึ่งผู้ที่เข้าร่วมเล่น ร้องอาโยนั้นสามารถทำหน้าที่ได้

อาโยการแสดงทางวัฒนธรรมของชาวบ้านตุน

หลายหน้าที่ในวงอาโยได้โดยไม่จำเจ เพลงอาโย (จเรียงอาโย) จะร้องด้วยภาษาเขมร ซึ่งเป็นภาษาถิ่นที่ชาวบ้านตุนพูดคุยสื่อสารกัน เนื้อเพลงจะถูกถ่ายทอด สั่งสอนกันต่อ ๆ มา เป็นรุ่น ๆ จึงมักเป็นเพลงเก่า ไม่ค่อยมีเนื้อเพลงใหม่ ๆ เกิดขึ้นมากนัก แต่มีการแปลงเนื้อร้องบ้างเช่นกัน โดยครูเพลงผู้มีประสบการณ์ที่ได้สั่งสมความชำนาญมานับสิบปี

เพลงอาโยนั้นมามีมากมายหลายเพลง อาจแบ่งได้คร่าว ๆ เป็น ๕ หมวดหมู่ คือ
เพลงครุ เช่น เพลงสาธุการ เพลงเกาะกะลา เพลงปการะโหง ฯลฯ ซึ่งเป็นเพลงที่ใช้
สำหรับไหว้ครูก่อนการแสดง

เพลงมโหรี เป็นเพลงที่ใช้เล่นในงานบุญซึ่งต้องการความเป็นพิธีการ เช่น เพลงตะเบียน
เพลงกล่อม เพลงสักวา เพลงมวดดาบ เพลงประเปรย จอบัด เพลงขมาซิด (โหมเจ็ด) เพลงออกตุก
(พายเรือ) ฯลฯ

เพลงที่ใช้แสดงรำ หรือเพลงสนุกสนาน เช่น เพลงลำลาว เพลงครต เพลงเบริน
เพลงสายอันแรกแจก (กระต่ายหาบกล้วย) ฯลฯ เพลงประเภทนี้มักใช้ในช่วงท้ายของงานและ
จะเล่นยาวเป็นชุด เพื่อให้ชาวบ้านได้ร่ายรำอย่างสนุกสนาน

เพลงที่ใช้ในงานต่าง ๆ เช่น งานแต่งงาน อาถิ เพลงกัศเตรย เพลงหุมโรง (โหมโรง)
เพลงจองไค ฯลฯ

เพลงงานศพ ปัจจุบันเลิกใช้แล้ว เช่น เพลงคำซอด เพลงกล่อมผี เพลงครวญ ฯลฯ
เนื้อเพลงอาโยส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต บรรยายความเป็นไปต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น
แสดงเอกลักษณ์ของการเป็นเพลงพื้นบ้าน ด้วยการเกี่ยวพาราตี การเดินทาง บรรยายความรู้สึก
ต่าง ๆ ทั้งสนุกสนาน โศกเศร้า รัก อาลัยอาวรณ์ ทั้งความรู้สึกของหญิงและชาย สำหรับการเลือก
เพลงเล่นนั้นขึ้นอยู่กับงานที่ไปแสดง แต่มักขึ้นด้วยเพลงครุ คือเพลงสาธุการก่อน จากนั้นถ้าเป็น
งานบุญที่ค่อนข้างไปทางพิธีการ ก็จะเล่นชุดเพลงมโหรี หรือเป็นงานแต่งงาน ก็จะเล่นเพลงไปตาม
ขั้นตอนพิธีของงานและสุดท้ายจะจบด้วยเพลงแสดงรำหรือเพลงสนุกสนาน เพื่อให้ชาวบ้านได้
ลุกขึ้นร่ายรำ สร้างความสนุกสนานครื้นเครงอันเป็นหัวใจหลักให้กับงาน

ส่วนประกอบที่สำคัญและจะทำให้
อาโยมีสีสันมากขึ้น คือ การรำ หากเป็น
การละเล่นเพื่อความสนุกสนาน

การเล่นเพลงอาโยจะแบ่งเป็น ๒ ส่วน
คือ ส่วนหนึ่งเล่นเพื่อความสนุกสนานรื่นเริงที่
จะใช้เล่นเฉพาะในงานมงคลต่าง ๆ เช่นงาน
บวช งานทำบุญ งานแต่งงาน หรือในงาน
เทศกาลต่างๆ อีกส่วนหนึ่งจะใช้ในพิธี
กรรมการทรงเจ้าเพื่อรักษาผู้ป่วย โดยการเล่น
เพลงทั้ง ๒ งานนั้นจะมีความแตกต่างกัน
อาโยทรงเจ้าส่วนใหญ่จะเล่นเพลงแม่มด

ลีลาการร่ายรำของสตรีชาวบ้านคู่ปกครองการบรรเลงอาโย

การใช้ดนตรีอวยทรงเจ้ารักษาโรค

เดิมเมื่อคนในหมู่บ้านบ้านคุ่นเจ็บป่วย ญาติพี่น้องจะไปหาคนทรง หากคนเข้าทรงบอกว่าต้องเล่นดนตรีให้ พร้อมทั้งบอกช่วงเวลามาให้ ซึ่งส่วนใหญ่มักจะเป็นช่วงค่ำ ก่อนการเล่นชาวบ้าน

เยาวชนรุ่นใหม่สืบสานการแสดงดั้งเดิม

จะต้องมาช่วยกันจัดเตรียมสถานที่ พร้อมทั้งเครื่องใช้การประกอบพิธีการทรงเจ้า

สถานที่นั้นต้องมุงแฝก เสมือนการสร้างบ้านใหม่ มีการประดับด้วยดอกไม้ซึ่งนิยมสีแดง หากไม่มีจะใช้สีอื่นก็ได้ ใช้ดอกไม้นำมาประดับสถานที่โดยรอบ นำผ้าขาวม้ามาพาดบนคานบ้าน ตรงเหนือจุดที่จะกระทำพิธีทรงเจ้า

สร้างหิ้งเพื่อวางถาดยกครู ของในถาดประกอบด้วย บายศรี ข้าวต้มมัด ดอกไม้ กล้วย รูป เทียน หมากพลู ฯลฯ โดยเมื่อทำพิธีเสร็จแล้ว ๓ วัน จึงจะสามารถนำสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ไปทิ้งได้ รวมถึงถาดที่ใช้ไหว้เจ้าที่เชิญมาด้วย โคนนำไปศาลมาจตุเป็นลายดอกไม้ ใบตาลจตุ ๔ ใบแทนลูก ๑ คน และมี “ สลาเซอะ ” (ทางมะพร้าวมาลิดใบออก) โดยให้เหลือเฉพาะใบด้านบนและก้านยาว คล้ายชงนำมาปักไว้ในกระถางบูชา

พิธีกรรมจะเริ่มจากการยกครู หลังจากนั้นอาโยจะเริ่มบรรเลงเพลงในตระกูลแม่มด ซึ่งมีอยู่ประมาณ ๗ - ๘ เพลง ร้องเป็นภาษาเขมรแบบดั้งเดิมทั้งสิ้นไม่มีการดัดแปลง ขณะที่ผู้ป่วยซึ่งต้องมานั่งรอให้เจ้ามาเข้านั้น จะนั่งจับขันที่บรรจุง้าวสาร กรวยใบตอง รูป เทียน พลุ เหยี่ยูบาทวางอยู่บนหยวกกล้วย หากเพลงไหนตรงใจเจ้าหรือบรรพบุรุษ โดยมีผ้าคลุมศีรษะตามความเชื่อว่าจะเป็นสื่อให้เจ้ามาเข้าด้านหน้าของผู้ป่วยจะมีเสื้อผ้า หวี แป้ง ไร่สำหรับเมื่อเจ้าเข้าแล้วจะต้องแต่งตัว เมื่อเล่นเพลงตรงกับใจของเจ้า เจ้าก็มาเข้าทรง โดยชาวบ้านจะสังเกตว่าผู้ป่วยเริ่มมีอาการสั่นควบคุมตัวเองไม่ได้ หลังจากนั้นผู้ป่วยซึ่งเป็นร่างทรงจะลุกขึ้นมาใส่เสื้อ นุ่งผ้า หวีผสม ผัดแป้ง แล้วเริ่มรำย่ำตาม

เครื่องดนตรีประยุกต์ของชาวบ้านคุ่น

ทำนองเพลง ญาติผู้ป่วยก็จะถามว่าเป็นใคร ซึ่งเจ้าที่มาเข้าต้องเป็นบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วเท่านั้น หลังจากนั้นญาติก็จะกล่าวขอขมาลาโทษหากลูกหลานได้ล่วงเกินสิ่งใดไป พร้อมทั้งขอให้เจ้าช่วยคลบน้าคาไลให้ผู้ป่วยหายจากโรคร้ายไข้เจ็บด้วย

ระหว่างที่ทำพิธี ไม่ว่าจะในช่วงการเล่นดนตรีหรือช่วงการเข้าทรง ชาวบ้านต่างมามุงดูและให้กำลังใจ บ้างก็ปรบมือตามจังหวะเพลง บ้างก็หาไม้มาช่วยเคาะจังหวะ หากช่วงใดเจ้าเข้าชาวบ้านจะดีใจส่งเสียงเฮดังสนั่น แต่หากให้ผู้ป่วยมานั่งทำพิธีแล้วเจ้าไม่เข้า จะมีการผลัดเปลี่ยนเอาญาติหรือคนในครอบครัวมาทำพิธีด้วย ซึ่งเป็นประจักษ์พยานที่ดีว่า ความเจ็บป่วยไม่ใช่เป็นเรื่องเฉพาะตัว หากแต่เป็นเรื่องของคนทั้งครอบครัวและชุมชน

แม้ว่าอาไยทรงเจ้าเพื่อรักษาคนป่วยนั้นเกิดจากความเชื่อดั้งเดิมของชาวบ้านตื้น ซึ่งในความรู้สึกของคนภายนอกอาจมองว่าเป็นเรื่องเหลวไหล แต่ถ้าพิจารณาให้ลึกซึ้งจะเห็นว่าความเจ็บป่วยของคนนั้น ในบางครั้งอาจไม่ได้เจ็บป่วยทางกายหากแต่เป็นความเจ็บป่วยทางใจที่ต้องการกำลังใจ ความเอาใจใส่จากลูกหลานและคนใกล้ชิดก็สามารถทำให้อาการป่วยดีขึ้นได้ การเล่นอาไยทรงเจ้านั้นจะเปิดโอกาสให้ผู้ป่วยได้รับกำลังใจ ได้รับรู้ถึงความห่วงใยจากลูกหลาน และเพื่อนบ้านที่ต่างมาให้กำลังใจระหว่างประกอบพิธีกรรม

อาไยสะท้อนวิถีชีวิตของชาวบ้านตื้น

การเล่นอาไยนอกจากเพื่อความบันเทิงแล้ว อาไยยังประกอบไปด้วยความเชื่อมากมาย ได้แก่ ความเชื่อในเรื่องความกตัญญูที่ศิลปินต้องมีครูผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชา ที่สะท้อนให้เห็นจาก

ร้านขายอาหารภายในหมู่บ้านบ้านตื้น

การไหว้ครู นอกจากนี้ผู้ที่มาเกี่ยวข้อง เช่น ผู้ว่าจ้างอาไยไปแสดงก็ต้องรำลึกถึงคุณครูด้วยเช่นกัน อาไยยังสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อเกี่ยวกับการเคารพเชื่อฟังบรรพบุรุษเพราะ หากชาวบ้านมีการเจ็บไข้ก็จะเชิญเจ้ามาเข้าทรงก็จะกล่าวขอขมาลาโทษหากลูกหลานได้ล่วงเกินสิ่งใดไป **“เจ้าในที่นี้ คือ บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วนั่นเอง”**

อาลัยยังสะท้อนความเป็นตัวตนของชาวบ้านคูน เป็นการแสดงความคิด มุมมองชีวิต และ โลกทัศน์อันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของผู้คนที่มีเชื้อสายเขมรให้สังคมอื่นได้รู้จัก แต่มีข้อจำกัดทาง ภาษาซึ่งภาษาเขมรที่ชาวบ้านคูนร้องไปอาลัยนั้นจะฟังรู้เรื่องและเข้าใจเฉพาะคนในหมู่บ้านบ้านคูน และคนที่พูดภาษาเขมรได้เท่านั้น ซึ่งนับเป็นการสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชน เป็นสายใย เชื่อมโยงคนเข้าไว้ด้วยกัน ว่าพวกเขามีพื้นเพดั้งเดิมมาจากที่เดียวกัน อาจกล่าวได้ว่าพวกเขา ก็ เปรียบเสมือนเป็นญาติกัน

การแสดงทางวัฒนธรรมของเยาวชนบ้านคูน
ในงานเฉลิมพระชนมพรรษา ๑๒ สิงหาคมทราชนิ พ.ศ. ๒๕๔๗

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาวบ้านตุน

การที่ชาวบ้านตุนพยายามจรรโลงไว้ซึ่งจารีตประเพณีของท้องถิ่น อันเนื่องด้วยพิธีกรรมต่าง ๆ อย่างมั่นคง คนทั่วไปอาจมองเห็นว่า ทางด้านความเชื่อ วิถีชีวิตของชาวบ้านตุนได้เปลี่ยนแปลงไปจนแทบจะไม่เหลือร่องรอยวัฒนธรรมเหมือนในอดีตก็ตาม (ยกเว้นภาษาพูดยังคงใช้ภาษาเขมรในการสื่อสารกับคนในหมู่บ้านด้วยกัน) แต่ในความเป็นจริงแล้วชาวบ้านตุนยังมีจิตใจสำนึกในการประพฤติปฏิบัติตามวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนสืบต่อกันมา ถึงแม้ว่าในการจัดพิธีกรรมต่าง ๆ จะต้องปรับให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ และเวลาให้สอดคล้องกันเพื่อความเหมาะสมกับยุคสมัยปัจจุบัน

พ่อลี ดวงสัมฤทธิ์ ปราชญ์ชาวบ้านของบ้านตุน

นาข้าว และบ้านเรือนของชาวบ้านตุนในปัจจุบัน

บรรณานุกรม

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (๒๕๓๘). *ท่องเที่ยวภาคกลาง ๒๒ จังหวัด*.

กรุงเทพมหานคร : งานพัฒนาข่าวสาร กองบรรณาธิการการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

— (ม.ป.ป.). *เอกสารประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว*. สระแก้ว : สำนักงานภาคกลาง เขต ๘ สระแก้วการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

จำริญ พัฒนสร. (๒๕๒๑). *ประวัติเมืองอรัญ*. ปราจีนบุรี : โรงพิมพ์ประเสริฐศิริ.

ชมรมชาวชายแดนอรัญประเทศ. (๒๕๓๒) *เอกสารคนชายแดน*. สระแก้ว : ม.ป.ท.

แซนโดนตา. (๒๕๕๐). วันที่ค้นข้อมูล ๔ ตุลาคม ๒๕๕๑, เข้าถึงได้จาก

<http://school.obec.go.th/nonkla/donta/donta.htm>

ธิดา สารธา. (๒๕๓๘). *รัฐโบราณ*. กรุงเทพมหานคร : ด้านสุทธาการพิมพ์.

คารุณีย์. (๒๕๔๑). ๗๖ *จังหวัดในเมืองไทย*. กรุงเทพมหานคร : ชารบัวแก้ว.

ธีระ กลิ่นลำดวน. (๒๕๔๒). *สระแก้วเมืองน่าอยู่ ผู้คนน่ารัก*. ม.ป.ท. เอกสารประกอบการบรรยายสรุปจังหวัดสระแก้ว.

ปรีชา ช้างขวัญยืน. (๒๕๔๘). *เทคนิคการเขียนและผลิตตำรา*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ผจญ ขยันสำรวจ. (๒๕๓๕). *แนวพรมแดนของประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหาร.

พาณิชย์จังหวัดสระแก้ว. (๒๕๔๗). *ข้อมูลการตลาดจังหวัดสระแก้ว ๒๕๔๗*. สระแก้ว : ชงชัยการพิมพ์.

พิริยะ ไกรฤกษ์. (๒๕๔๑). *ประวัติศาสตร์และโบราณคดีในประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.

มณฑลบูรพา. (ม.ป.ป.). วันที่ค้นข้อมูล ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๑, เข้าถึงได้จาก

<http://www.prathomsatit.msu.ac.html>.

รัชนิกร เศรษฐรัฐ. (๒๕๓๒). *โครงสร้างสังคมไทยและวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

ศิลปากร, กรม. (๒๕๔๒). *ทำเนียบโบราณขอมในประเทศไทย เล่ม ๕ จังหวัดปราจีนบุรี*

จังหวัดสระแก้ว. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.

— (๒๕๓๓). *ปราสาทเขาน้อย จังหวัดปราจีนบุรี*. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.

บรรณานุกรม (ต่อ)

ศึกษาธิการจังหวัดสระแก้ว, สำนักงาน. (๒๕๔๑). ข้อมูลมรดกศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและ
ภูมิปัญญาไทย. จังหวัดสระแก้ว. สระแก้ว : ฝ่ายส่งเสริมศาสนาและวัฒนธรรม.

สัถยันต์. (ม.ป.ป.) วันที่ค้นข้อมูล ๔ ตุลาคม ๒๕๕๑, เข้าถึงได้จาก

<http://thai-agictattoo.spaces.live.com/>

สมัย สุทธิธรรม. (๒๕๓๕). สารคดีชุดถิ่นทองของไทย “ จังหวัดสระแก้ว ” กรุงเทพมหานคร :
โอเดียนสโตร์.

สระแก้ว, จังหวัด. (๒๕๔๕). สรุปปัญหาชายแดนไทย – กัมพูชา. เอกสารบรรยายสรุปจังหวัด
สระแก้ว.

สระแก้ว, จังหวัด. (๒๕๔๕). วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา
จังหวัดสระแก้ว. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว.

สุนันทา สุนทรประเสริฐ. (๒๕๔๗). การสร้างสื่อการสอนและนวัตกรรมการเรียนรู้สู่ การพัฒนา
ผู้เรียน. ราชบุรี : บริษัทธรรมรักษ์การพิมพ์.

แสงรุ่ง ผ่องใส. (๒๕๔๑) ๓ จังหวัดใหม่ในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : ชารบัวแก้ว.

บรรณานุกรมรูปภาพ

แผนที่ดินแดนมณฑลบูรพา. (ม.ป.ป.) วันที่ค้นข้อมูล ๒๘ เมษายน ๒๕๕๐, เข้าถึงได้จาก

www.bcoms.net/.../images/bcoms2008624202359.jpg

สัถยันต์. (ม.ป.ป.) วันที่ค้นข้อมูล ๒๘ เมษายน ๒๕๕๐, เข้าถึงได้จาก

www.webboard.mahamodo.com/webboard_others/wb/...

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

นายเจริญชัย เพ็ญประกอบ. หมู่ ๗ บ้านสุขมงคล ตำบลบ้านด่าน อำเภอรัญประเทศ
จังหวัดสระแก้ว. สัมภาษณ์ เมษายน ๒๕๕๐.

นายดี จิตรพล. หมู่ ๔ บ้านตุ่น ตำบลบ้านด่าน อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว.
สัมภาษณ์ เมษายน ๒๕๕๐.

นายตั้งโอ้ เพ็ญประกอบ. หมู่ ๗ บ้านสุขมงคล ตำบลบ้านด่าน อำเภอรัญประเทศ
จังหวัดสระแก้ว. สัมภาษณ์ เมษายน ๒๕๕๐.

นางถนนอม ประสงค์สอน. หมู่ ๔ บ้านตุ่น ตำบลบ้านด่าน อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว.
สัมภาษณ์ เมษายน ๒๕๕๐.

นางนิต ดวงสัมฤทธิ์. หมู่ ๔ บ้านตุ่น ตำบลบ้านด่าน อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว
สัมภาษณ์ เมษายน ๒๕๕๐.

นางน้อย สุข. หมู่ ๗ บ้านสุขมงคล ตำบลบ้านด่าน อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว.
สัมภาษณ์ เมษายน ๒๕๕๐.

นายเป็อน สุขประสาร. หมู่ ๔ บ้านตุ่น ตำบลบ้านด่าน อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว.
สัมภาษณ์ เมษายน ๒๕๕๐.

นายพวน พูลเกษม. หมู่ ๗ บ้านสุขมงคล ตำบลบ้านด่าน อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว.
สัมภาษณ์ เมษายน ๒๕๕๐.

นางพิม จิตรพล. หมู่ ๔ บ้านตุ่น ตำบลบ้านด่าน อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว.
สัมภาษณ์ เมษายน ๒๕๕๐.

นายดี ดวงสัมฤทธิ์. หมู่ ๗ บ้านสุขมงคล ตำบลบ้านด่าน อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว.
สัมภาษณ์ เมษายน ๒๕๕๐.

นายสมาน มงคลศรี. หมู่ ๗ บ้านสุขมงคล ตำบลบ้านด่าน อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว.
สัมภาษณ์ เมษายน ๒๕๕๐.

นายสมพงษ์ บุญศรี. หมู่ ๗ บ้านสุขมงคล ตำบลบ้านด่าน อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว.
สัมภาษณ์ เมษายน ๒๕๕๐.

นายสว่างค์ ไชยทา. หมู่ ๔ บ้านตุ่น ตำบลบ้านด่าน อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว.
สัมภาษณ์ เมษายน ๒๕๕๐.

นายสุภีร์ ดวงสัมฤทธิ์. หมู่ ๗ บ้านสุขมงคล ตำบลบ้านด่าน อำเภอรัญประเทศ
จังหวัดสระแก้ว. สัมภาษณ์ เมษายน ๒๕๕๐.

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์ (ต่อ)

นางสุทัศน์ เพ็ญประกอบ. หมู่ ๗ บ้านสุขมงคล ตำบลบ้านด่าน อำเภอรัญประเทศ
จังหวัดสระแก้ว. สัมภาษณ์ เมษายน ๒๕๕๐.

นางอิม ชาศิรี. หมู่ ๔ บ้านคูน ตำบลบ้านด่าน อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว
สัมภาษณ์ เมษายน ๒๕๕๐.

นางอุไรวรรณ ปานทนนท์. หมู่ ๔ บ้านคูน ตำบลบ้านด่าน อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว.
สัมภาษณ์ เมษายน ๒๕๕๐.

ประวัติผู้จัดทำ

ชื่อ นางศิริกมล นามสกุล สายสร้อย

เกิดวันที่ ๙ เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๙๙

สถานที่เกิด บ้านเลขที่ ๑/๑ ถนนราษฎร์อุทิศ ตำบลอรัญญประเทศ อำเภอรัญญประเทศ จังหวัดสระแก้ว ๒๗๑๒๐

ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ ๕/๑ ถนนมหาดไทย ตำบลอรัญญประเทศ อำเภอรัญญประเทศ จังหวัดสระแก้ว ๒๗๑๒๐

ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน ครูชำนาญการ โรงเรียนอรัญญประเทศ ตำบลอรัญญประเทศ อำเภอรัญญประเทศ

ประวัติการศึกษา ศึกษาศาสตร์บัณฑิต วิชาเอก ประวัติศาสตร์ วิชาโท ภูมิศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน

๓

เขมรโบราณยุคแรก